

BARTOSZ ZIEMBLICKI

radca prawny, doradca podatkowy

UWARUNKOWANIA MIĘDZYKONWENCYJNE I EUROPEJSKIE
ARBITRAŻU ELEKTRONICZNEGO

WPROWADZENIE

Sądowictwo polubowne jest wyrazem swobody stron w stosunkach prywatno-prawnych. Umożliwia dopasowanie postępowania do swoich potrzeb poprzez m. in. samodzielne ustalenie procedury, sposobu wyboru arbitrów czy wskazanie podstaw prawnych orzekania. Dodatkowymi atutami arbitrażu mogą być poufność, szybkość, oszczędność kosztów czy wygoda¹.

W dobie cyfryzacji kolejnych dziedzin życia społecznego naturalnym trendem jest przenoszenie do świata wirtualnego także rozstrzygnięcia sporów. Ma to szczególne znaczenie w przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną (*e-commerce*). Powstaje pytanie, na ile istniejące regulacje prawne z zakresu prawa międzynarodowego determinują możliwości prowadzenia arbitrażu online.

KONWENCJA NOWOJORSKA Z 1958 ROKU

Podstawowym aktem prawnym regulującym arbitraż na arenie międzynarodowej jest Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, zwana Konwencją nowojorską². Ratyfikowało ją 149 państw świata³. Konwencja ma zastosowanie do orzeczeń arbitrażowych, które w państwie, w którym żąda się ich uznania i wykonania, nie są uważane za orzeczenia krajowe⁴. Jak sama jej nazwa wskazuje, Konwencja przewiduje obowiązki dla państw, związane

¹ B. Pankowska-Lier, D. Pfaff, *Arbitraż gospodarczy*, Warszawa 2000, s. 7; A. Jakubiak-Mirończyk, *Alternatywne a sądowe rozstrzygnięcie sporów sądowych*, Warszawa 2008, s. 187.

² Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r. (Dz.U. 1962 Nr 9, poz. 41), dalej: Konwencja nowojorska.

³ Oficjalna strona internetowa Konwencji, <http://www.newyorkconvention.org/contracting-states/list-of-contracting-states> (dostęp: 26.05.2015).

⁴ Art. I ust. 1 Konwencji nowojorskiej.

z uznawaniem i wykonywaniem orzeczeń. Nie przewiduje jednak żadnych wymogów dotyczących procedury arbitrażowej. Wynika z tego, że nie ma przeszkód, by postępowanie arbitrażowe odbyło się w formie elektronicznej.

Konwencja przewiduje obowiązek uznawania zapisów na sąd arbitrażowy, dotyczących stosunku prawnego zarówno umownego, jak i pozaumownego⁵. Konwencja posługuje się tu pojęciem „umowy pisemnej”. Oznacza ono klauzulę arbitrażową zarówno podpisaną przez strony, jak i zawartą w wymianie listów lub telegramów. Dosłowne rozumienie tego przepisu prowadzi do wniosku, że wymagana jest forma pisemna (umowa lub wymiana listów) bądź telegram. Przy wykładni należy jednak wziąć pod uwagę, że tekst tworzony był ponad pół wieku temu, dlatego trzeba uznać dopuszczalność także innych środków porozumiewania się na odległość, pozwalających utwalić ich treść. Na takim stanowisku stanął polski Sąd Najwyższy, który stwierdził, że w praktyce przyjmuje się liberalną wykładnię tego przepisu, uznając, że wyliczenie w nim dopuszczalnych sposobów zawarcia umowy nie jest wyczerpujące i obejmuje także inne stosowane techniki porozumiewania się na odległość⁶. Sam zapis może być zatem w formie elektronicznej, w tym w wymianie e-maili⁷.

Konwencja nakazuje uznawać orzeczenia arbitrażowe wydane za granicą. Zakazuje ona uzależniania tego od spełnienia warunków istotnie uciążliwych lub od poniesienia należności sądowych bądź opłat istotnie wyższych niż wymagane dla uznania lub wykonania krajowych orzeczeń arbitrażowych⁸. Aby uzyskać uznanie i wykonalność orzeczenia, strona żądająca powinna przedłożyć jedynie należycie legalizowany oryginał lub uwierzytelniony odpis takiego dokumentu oraz oryginał umowy lub jej należycie uwierzytelniony odpis⁹. Dokumenty te powinny być przetłumaczone na język państwa uznawania orzeczenia¹⁰.

Sąd Najwyższy podkreślił w jednym ze swoich orzeczeń, że Konwencja nowojorska ma pierwszeństwo stosowania przed przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, m.in. w zakresie uznawania wyroków zagranicznych sądów arbitrażowych. Stwierdził¹¹, że

⁵ Art. II ust. 1 Konwencji nowojorskiej.

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2013 r., sygn. I CSK 186/12.

⁷ Por. D. Szostek, M. Świerczyński, *Arbitraż elektroniczny*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 16, s. 6–7; S. Halla, *Arbitration Going Online — New Challenges in 21st Century?*, http://mujlt.law.muni.cz/storage/1327961100_sb_05-halla.pdf (dostęp: 26.05.2015), s. 221–224; J. Balcarczyk, *Zagadnienie formy umowy o arbitraż w świetle art. II (2) Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych oraz w świetle regulacji wewnętrznych*, http://arbitraz.laszczuk.pl/_adr/49/Zagadnienie_formy_umowy_o_arbitraz_w_swietle_art_II_2_Konwencji_nowojojorskiej_o_uznawaniu_i_wykonywaniu_zagranicznych_orzeczen_arbitrazowych_oraz_w_swietle_regulacji_wewnetrznych.pdf (dostęp: 26.05.2015).

⁸ Art. III Konwencji nowojorskiej.

⁹ Art. IV ust. 1 Konwencji nowojorskiej.

¹⁰ Art. IV ust. 2 Konwencji nowojorskiej.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2013 r., sygn. I CSK 186/12.

należy uwzględnić [...] przepisy ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r. (Dz.U. 1962 Nr 9, poz. 41), mających pierwszeństwo przez uregulowaniami kodeksu postępowania cywilnego (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2007 r., I CSK 330/06 (OSNC 2007 Nr 12, poz. 185)). W orzeczeniu tym wyjaśniono również, że Konwencja ta określa tzw. materialne warunki uznania (przede wszystkim art. IV i V), w związku z czym postępowanie o uznanie zagranicznego wyroku arbitrażowego powinno być prowadzone przede wszystkim stosownie do zawartych w niej przepisów, a w pozostałym, nieuregulowanym tam zakresie, na podstawie kodeksu postępowania cywilnego.

Konwencja zawiera krótki, zamknięty katalog przesłanek odmowy uznania orzeczenia zagranicznego sądu arbitrażowego. Dotyczy to następujących sytuacji¹²:

- 1) zapis na sąd polubowny był nieważny,
- 2) strona, przeciwko której orzeczenie jest skierowane, nie była należycie powiadomiona o sprawie,
- 3) sprawa wykaczała poza zapis na sąd polubowny,
- 4) skład sądu arbitrażowego lub procedura arbitrażowa nie były zgodne z zapisem na sąd polubowny,
- 5) orzeczenie nie stało się jeszcze dla stron wiążące albo zostało uchylone.

Należy wspomnieć, że odmowa uznania z powyższych przyczyn nastąpi jedynie na wniosek strony, przeciwko której orzeczenie jest skierowane, na której spoczywa także ciężar dowodu wykazania wystąpienia jednej z powyższych okoliczności¹³.

Ponadto istnieją dwie przesłanki odmowy uznania i wykonania zagranicznego orzeczenia arbitrażowego, które sąd bierze pod uwagę z urzędu:

- 1) brak zdatości arbitrażowej w państwie uznania,
- 2) uznanie lub wykonanie orzeczenia byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym państwa uznania¹⁴.

Analizując powyższe przesłanki pod kątem elektronicznego postępowania arbitrażowego, wydaje się, że najistotniejsze znaczenie ma klauzula porządku publicznego. Jej badanie może się jednak odbywać wyłącznie w odniesieniu do konkretnego krajowego porządku prawnego, nie zaś prawa międzynarodowego w ogólności. Jeżeli chodzi o należyte zawiadomienie strony, to trudno uznać, aby zawiadomienie w formie elektronicznej, a więc przykładowo przy użyciu e-maila na wskazany w zapisie przez stronę adres lub SMS-a na wskazany w zapisie przez stronę numer telefonu komórkowego, było co do zasady niedopuszczalne.

¹² Art. V ust. 1 Konwencji nowojorskiej.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Art. V ust. 2 Konwencji nowojorskiej.

KONWENCJA EUROPEJSKA Z 1961 ROKU

Niezależnie od Konwencji nowojorskiej w Europie arbitraż uregulowany został w Konwencji europejskiej o międzynarodowym arbitrażu handlowym¹⁵. Przystąpiło do niej 31 państw¹⁶. W przeciwieństwie do Konwencji nowojorskiej Konwencja europejska nie ogranicza się do zasad uznawania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych.

Zakres stosowania Konwencji ogranicza się natomiast do transakcji handlu międzynarodowego, przez co należy rozumieć, że strony transakcji mają siedziby (miejsca zamieszkania) w różnych państwach podlegających Konwencji.¹⁷ Należy wspomnieć, że Konwencja dopuszcza, aby stroną umowy był organ władzy publicznej¹⁸.

Zapis na sąd polubowny, nazywany w Konwencji „umową o arbitraż”, powinien być w formie pisemnej, względnie wymiany telegramów lub zawiadomień dalekopisem. Jeżeli jednak państwa siedzib stron transakcji dopuszczają inne formy, to Konwencja przyzwala na ich stosowanie¹⁹. To prawo krajowe będzie zatem decydować o dopuszczalności bądź niedopuszczalności zapisu na arbitraż w formie elektronicznej. Przykładowo, polskie ustawodawstwo jak najbardziej dopuszcza elektroniczną formę zapisu na arbitraż²⁰. Należy oczywiście pamiętać o tym, że ewentualna niedopuszczalność zapisu na arbitraż w formie elektronicznej nie skutkuje niedopuszczalnością rozstrzygnięcia sprawy w arbitrażu elektronicznym.

Procedurę arbitrażową reguluje art. IV Konwencji. Strony umowy o arbitraż mogą przewidzieć poddawanie sporów do rozstrzygnięcia stałej instytucji arbitrażowej. W takim wypadku rozpoznawanie sporów będzie następowało zgodnie z regulaminem takiej instytucji²¹. Konwencja nie stawia żadnych wymogów co do tej stałej instytucji arbitrażowej. Jeżeli arbitraż jest *ad hoc*, zastosowanie mają kolejne przepisy Konwencji, w żadnym punkcie nie wprowadzają one jednak ograniczeń co do formy postępowania. Konwencja nie zabrania zatem prowadzenia postępowania online.

Konwencja zezwala na odmowę uznania wyroku sądu arbitrażowego z powodu jego uchylecia w państwie wydania tylko wtedy, gdy przyczyną uchylecia była jedna z czterech okoliczności²²:

¹⁵ Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym, sporządzona w Genewie dnia 21 kwietnia 1961 roku (Dz.U. 1964 Nr 40, poz. 270).

¹⁶ Strona internetowa ONZ, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en (dostęp: 26.05.2015).

¹⁷ Art. I ust. 1 lit. a i b Konwencji europejskiej.

¹⁸ Art. II ust. 1 Konwencji europejskiej.

¹⁹ Art. I ust. 2 lit. a Konwencji europejskiej.

²⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (KPC), Dz.U. 1964 Nr 43, poz. 296 z późn. zm., art. 1162 § 2; *Sądy polubowne i mediacja*, red. J. Olszewski, Warszawa 2008, s. 260–261.

²¹ Art. IV ust. 1 pkt a Konwencji europejskiej.

²² Art. IX ust. 1 Konwencji nowojorskiej.

- 1) zapis na arbitraż był nieważny,
- 2) wyrok dotyczył kwestii nieobjętych zapisem (nieważność orzeczenia może wtedy dotyczyć kwestii nieobjętych zapisem),
- 3) strona żądająca uchylecia orzeczenia nie była należycie powiadomiona o postępowaniu albo z innych przyczyn nie mogła wziąć w nim udziału,
- 4) skład zespołu arbitrażowego lub procedura arbitrażowa nie były zgodne z umową stron.

Także w tym przypadku brakuje zatem ograniczeń co do elektronicznej formy arbitrażu. Na marginesie warto zauważyć, że polskie ustawodawstwo wprowadza w tym zakresie ograniczenie w postaci wymogu pisemnej formy wyroku²³.

PRACE UNCITRAL

United Nation Commission on International Trade Law (UNCITRAL) to komisja ONZ do spraw międzynarodowego prawa handlowego, utworzona w 1966 roku, w skład której wchodzi obecnie 60 państw²⁴. Celem jej prac jest przezwyciężenie krajowych partykularyzmów prawnych w dziedzinie handlu poprzez przygotowywanie projektów umów międzynarodowych oraz praw modelowych. Do osiągnięć Komisji należy m.in. przygotowanie projektu przyjętej w 1980 roku Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów²⁵, a także wkład w rozwój międzynarodowego handlu elektronicznego²⁶. Wyniki prac Komisji nie są oczywiście wiążące, chyba że zostaną jako umowy międzynarodowe podpisane i ratyfikowane przez strony, względnie przejęte do prawodawstwa krajowego z ustaw modelowych.

Obecnie w ramach UNCITRAL funkcjonuje Grupa Robocza nr III, zajmująca się tematyką elektronicznego rozstrzygania sporów. Została ona utworzona latem 2010 roku²⁷. Przedmiotem jej prac jest stworzenie modelowej procedury roz-

²³ Art. 1197 KPC; por. P. Rodziewicz, *Czy istnieje potrzeba wprowadzenia instrumentu prawnego dotyczącego online dispute resolution (ODR) w zakresie rozstrzygania sporów wynikłych z transgranicznych transakcji handlu elektronicznego?*, „Kwartalnik Naukowy Prawo Mediów Elektronicznych” 2012, nr 3, s. 39 n.

²⁴ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ dnia 17 grudnia 1966 nr 2205.

²⁵ Sporządzona w Wiedniu dnia 11 kwietnia 1980 roku, Dz.U. 1997 Nr 45, poz. 286. Weszła w życie 1 stycznia 1988 roku.

²⁶ Model Law on Electronic Commerce 1996, Model Law on Electronic Signature 2001, United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in international Contracts CUECIC przyjęta 23 listopada 2005 roku.

²⁷ Dokument UNCITRAL „Online dispute resolution for cross-border electronic commerce transactions: draft procedural rules (Track I)”, dalej „Track I”, październik 2014, A/CN.9/WG.III/WP.131, s. 2.

strzygania sporów online²⁸. Projekt aktu nosi nazwę *Online dispute resolution for cross-border electronic commerce transactions: draft procedural rules*. Już w założeniach procedura ta ma pewne ograniczenia²⁹. Po pierwsze, co wynika z samej nazwy projektu przepisów, dotyczy jedynie handlu elektronicznego. Po drugie, co również wynika już z nazwy, dotyczy jedynie sporów transakcji transgranicznych. Po trzecie wreszcie, co wynika z wprowadzenia, skupia się na sprawach masowych (*high-volume*), o niskiej wartości przedmiotu sporu³⁰. Projekt nie precyzuje tego pojęcia, jak jednak wskazano w Raporcie z sesji z października 2014 roku, wartość przeciętnej transakcji elektronicznej mieści się w kwocie 60 dolarów³¹. Procedura nie ogranicza się natomiast do arbitrażu. Przeciwnie, arbitraż jest tylko jednym z trzech etapów rozstrzygnięcia sporów.

Procedura ma dotyczyć zarówno sporów między przedsiębiorcami (B2B), jak i sporów z udziałem konsumentów (B2C). Z uwagi na to, że w niektórych państwach zapis na arbitraż w umowie z konsumentem przed powstaniem sporu jest niedopuszczalny, Komisja doszła jednak do wniosku, że potrzebne są dwie różne procedury. Dlatego pracuje równocześnie nad dwiema wersjami dokumentu — podstawową (czyli B2B oraz B2C, gdzie możliwy jest zapis na arbitraż w umowie konsumenckiej) określaną roboczą nazwą „Track I” oraz alternatywną (B2C gdzie niedopuszczalny jest zapis na arbitraż w umowie konsumenckiej) zwaną „Track II”³². Przykładowo, w polskim prawie w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które wyłączają jurysdykcję sądów polskich bądź poddają sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy³³. Co do zasady rozpoznawanie spraw konsumenckich w arbitrażu nie jest zatem wyłączone ani przez prawo polskie³⁴, ani też będące jego źródłem prawo Unii Europejskiej³⁵. Warto

²⁸ Szerzej: R.A. Brand, *Party autonomy and access to justice in the UNCITRAL online dispute resolution project*, „Loyola University Chicago International Law Review” 10, 2012, nr 1, s. 11 n.

²⁹ Szerzej: V. Rogers, *Managing disputes in the online global marketplace. Reviewing the progress of UNCITRAL's Working Group III on ODR*, „Dispute Resolution Magazine” spring 2013, s. 20 n.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Dokument UNCITRAL „Report of Working Group III (Online Dispute Resolution) on the work of its thirtieth session”, październik 2014, A/CN.9/827, punkt 25.

³² Track I, s. 2.

³³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (k.c.), Dz.U. 1964 Nr 16, poz. 93 z późn. zm., art. 385³ pkt 23.

³⁴ M. Pietraszewski, *Zapis na sąd polubowny jako klauzula abuzywna*, „Kwartalnik ADR” 10, 2010, nr 2, s. 88–89.

³⁵ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Dz. Urz. UE, seria L nr 95, s. 29; por. A. Torbus, *Ochrona konsumenta jako strony zapisu na zagraniczny sąd polubowny*, „Kwartalnik ADR” 6, 2009, nr 2, s. 95.

też wspomnieć, że Sąd Najwyższy dopuścił możliwość zawarcia z konsumentem umowy o arbitraż w formie elektronicznej³⁶.

Główna różnica między „Track I” i „Track II” dotyczy etapów postępowania. Jak wspomniano, arbitraż jest zaledwie jednym z nich. Poprzedzono go bowiem etapem negocjacji online, po których następuje jeszcze koncyliacja (*facilitated settlement*). Dopiero w przypadku niedojścia przez strony do porozumienia na wcześniejszych etapach, sprawa trafia do arbitrażu. W przypadku sporów konsumenckich („Track II”) trzecim etapem nie jest jednak arbitraż, lecz niewiążąca rekomendacja. Należy dodać, że za konsumenta uważa się osobę fizyczną, która działa głównie dla celów osobistych, rodzinnych lub związanych z gospodarstwem domowym³⁷.

Projekt procedury wymaga, aby zapis na rozstrzygnięcie sporu online był oddzielny od umowy dotyczącej transakcji³⁸. Zapis powinien wskazywać administratora ODR³⁹, a także jego adres elektroniczny⁴⁰. Jeżeli chodzi o zdatność arbitrażową, to dopuszczalny zakres sporów zawężony został do sytuacji, gdy a) towary lub usługi nie zostały dostarczone, b) nie zostały dostarczone na czas, c) wynagrodzenie zostało nieprawidłowo naliczone, d) zostały dostarczone niezgodnie z umową lub e) nie nastąpiła całkowita zapłata⁴¹. Jak widać, cztery pierwsze przypadki są podstawą roszczeń kupującego, a jedynie ostatnia sprzedającego.

Postępowanie obejmuje trzy fazy: negocjacje, koncyliację i arbitraż. Negocjacje odbywają się za pośrednictwem platformy ODR, ale bez pomocy osób trzecich, nie są to zatem tak zwane dobre usługi⁴². Jeśli któraś ze stron zażąda przejścia do kolejnej fazy lub w ciągu 10 dni strony nie dojdą do porozumienia, następuje koncyliacja⁴³. Strony mogą wydłużyć etap negocjacji o maksymalnie 10 dni⁴⁴. Etap koncyliacji trwa również 10 dni bez możliwości jego wydłużenia. Prowadzi go arbiter wyznaczony nie przez strony, lecz przez administratora ODR. Próbuje on wypracować kompromis.

Etap arbitrażu przewiduje dziesięciodniowy termin na przedstawienie wszystkich oświadczeń lub dowodów przez strony oraz dziesięciodniowy termin dla arbitra na wydanie wyroku⁴⁵. Arbiter ocenia stan faktyczny i prawny i wydaje orzeczenie, które musi podpisać⁴⁶. Przez podpisanie rozumie się, że dane uży-

³⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2011 r. sygn. II CSK 385/10.

³⁷ Track I, art. 2 ust. 5a.

³⁸ Track I, art. 1 ust. 1 bis.

³⁹ Track I, art. 2 ust. 2 oraz art. 13.

⁴⁰ Track I, art. 3 ust. 1 oraz art. 13.

⁴¹ Track I, art. 1 ust. 2.

⁴² Track I, art. 5 ust. 2.

⁴³ Track I, art. 5 ust. 3–4.

⁴⁴ Track I, art. 5 ust. 5.

⁴⁵ Track I, art. 7 ust. 1 i 6.

⁴⁶ Track I, art. 7 ust. 3–4.

te pozwalają na identyfikację arbitra i jego decyzji⁴⁷. Wyrok powinien zawierać główne motywy decyzji⁴⁸ i można go upublicznić tylko za zgodą stron⁴⁹. Wyrok jest ostateczny i wiążący, podstawą rozstrzygnięcia są zaś zasady słuszności, warunki umowy łączącej strony oraz zwyczaje handlowe⁵⁰.

Sprawy rozstrzyga zawsze tylko jeden arbiter⁵¹. Powinien być niezależny i bezstronny⁵². Strony nie mają wpływu na jego wybór, a dokonuje go administrator. Strony mogą się jednak sprzeciwić wyborowi bez podania przyczyn w ciągu 2 dni od poinformowania ich o nim lub z powodu wątpliwości co do jego bezstronności w ciągu dwóch dni od dowiedzenia się o okolicznościach to uzasadniających. W tym pierwszym przypadku arbiter zostaje odwołany i wybierany jest nowy. Każda ze stron może się sprzeciwić wyborowi arbitra maksymalnie 3 razy. W tym drugim przypadku administrator w ciągu trzech dni decyduje, czy należy odwołać arbitra. W obydwu przypadkach zawsze odwołuje się jednak arbitra, jeśli zażądata tego obie strony⁵³. Ponadto w ciągu trzech dni od zatwierdzenia wyboru arbitra każda ze stron może zażądać, aby nie miał on dostępu do informacji na temat fazy negocjacyjnej⁵⁴. Jeśli natomiast arbiter zrezygnuje, administrator z urzędu wybiera nowego⁵⁵.

Arbiter prowadzi postępowanie w sposób uznany przez siebie za właściwy. Powinien unikać niepotrzebnych wydatków i zwłoki, dbać, by postępowanie było sprawiedliwe i skuteczne, a strony traktowane równo. Ocenia prawdziwość i istotność dostarczanych przez strony oświadczeń i dowodów. Może zażądać dodatkowych informacji. Sam decyduje, czy ma jurysdykcję, ewentualna nieważność umowy nie przesądza zaś nieważności zapisu na arbitraż. Ma prawo wydłużyć określone w procedurze terminy⁵⁶.

Sama procedura w „Track II” od zapisu na ODR po dobre usługi jest niemal identyczna jak w „Track I”. Co zasygnalizowano wyżej, arbitraż został natomiast zastąpiony przez etap zwany „rekomendacją”. Zadaniem arbitra jest zaproponować rozstrzygnięcie⁵⁷. Zanim to nastąpi, strony mają dziesięć dni na przedstawienie wszystkich twierdzeń i dowodów, arbiter ma zaś wtedy piętnaście dni na sporządzenie rekomendacji. „Track II” nie zawiera procedury rektyfikacji orzeczenia ani skargi o jego uchylenie.

⁴⁷ Track I, art. 4 bis lit. b.

⁴⁸ Track I, art. 7 ust. 5.

⁴⁹ Track I, art. 7 ust. 6 bis.

⁵⁰ Track I, art. 7 ust. 7–8.

⁵¹ Track I, art. 9 ust. 9.

⁵² Track I, art. 9 ust. 3.

⁵³ Track I, art. 9 ust. 4–7.

⁵⁴ Track I, art. 9 ust. 8.

⁵⁵ Track I, art. 10.

⁵⁶ Track I, art. 11.

⁵⁷ Track II, art. 7 ust. 3.

ELEKTRONICZNY ARBITRAŻ KONSUMENCKI W UNII EUROPEJSKIEJ

Unia Europejska, dążąc do rozwoju ochrony prawnej konsumenta, przyjęła rozporządzenie 524/13⁵⁸, na mocy którego usankcjonowała arbitraż elektroniczny w sprawach konsumenckich. Celem rozporządzenia jest stworzenie europejskiej platformy ODR (zwanej dalej „platformą ODR”) ułatwiającej niezależne, bezstronne, przejrzyste, skuteczne, szybkie i sprawiedliwe pozasądowe rozstrzygnięcie przez Internet sporów między konsumentami i przedsiębiorcami⁵⁹. Rozporządzenie ma zastosowanie do pozasądowego rozstrzygnięcia sporów dotyczących zobowiązań umownych wynikających z internetowych umów sprzedaży lub umów o świadczenie usług zawieranych między konsumentami mieszkającymi w Unii a przedsiębiorcami mającymi siedzibę w Unii. Rozstrzygnięcie takie odbywa się poprzez interwencję podmiotu ADR⁶⁰ wpisanego do odpowiedniego wykazu i obejmuje wykorzystanie platformy ODR⁶¹. Spory takie mogą jednak wszczynać przedsiębiorcy jedynie w zakresie, w jakim ustawodawstwo państwa członkowskiego zwykłego pobytu konsumenta pozwala na rozstrzygnięcie takich sporów poprzez interwencję podmiotu ADR⁶². Rozporządzenie ma zastosowanie jedynie do handlu elektronicznego⁶³.

Rozporządzenie przewiduje opracowanie przez Komisję platformy ODR. Ma ona być przyjazna dla użytkownika, dostępna za darmo w wielu wersjach językowych i zapewniać poszanowanie zasady ochrony prywatności⁶⁴. Platforma ODR pełni m.in. następujące funkcje: udostępnianie elektronicznego formularza skargi, informowanie drugiej strony o skardze, wskazywanie właściwego podmiotu ADR, nieodpłatne udostępnianie elektronicznego narzędzia rozpatrywania spraw, udostępnienie systemu zbierania opinii, podawanie do wiadomości publicznej danych statystycznych na temat wyników sporów⁶⁵. Od 9 stycznia 2015 roku trwają testy platformy⁶⁶.

Strona skarżąca składa skargę poprzez wypełnienie elektronicznego formularza skargi⁶⁷. Powinna w nim podać informacje wymienione w załączniku do rozporządzenia. Są to m.in. oznaczenie stron, wskazanie, czy skarżącym jest przed-

⁵⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 524/2013 z dnia 21 maja 2013 roku w sprawie internetowego systemu rozstrzygnięcia sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich).

⁵⁹ Art. 1.

⁶⁰ *Alternative Dispute Resolution*, alternatywne rozstrzygnięcie sporów.

⁶¹ Art. 2 ust. 1. Ang. *Online Dispute Resolution*, rozstrzygnięcie sporów online.

⁶² Art. 2 ust. 2.

⁶³ Art. 4 ust. 1 lit. e.

⁶⁴ Art. 5 ust. 1–2.

⁶⁵ Art. 5 ust. 4.

⁶⁶ Art. 6 ust. 1.

⁶⁷ Art. 8 ust. 1–2.

siębiorca czy konsument, oznaczenie pełnomocnika skarżącego, języki stron, rodzaj towaru lub usługi, cena, data nabycia, opis skargi⁶⁸. Ponadto należy wskazać sposób oferowania (za pośrednictwem strony internetowej lub innego środka elektronicznego), informację o bezpośrednim kontakcie konsumenta z przedsiębiorcą, informację o uprzednim rozpatrywaniu sprawy przez inny podmiot ADR lub sąd oraz informację, czy przedsiębiorca jest zobowiązany do korzystania z usług konkretnego podmiotu ADR⁶⁹. Tylko w pełni wypełniona skarga skutkuje kontynuacją sprawy⁷⁰.

Zasadniczo spór powinien zostać rozstrzygnięty w terminie 30 dni, po którym to czasie strona skarżąca informowana jest o możliwości kontaktu z doradcą, który przedstawi informacje o innych sposobach dochodzenia roszczeń⁷¹.

Podmiot ADR, który zgodził się rozpatrzyć skargę zgodnie z art. 9 niniejszego rozporządzenia, powinien zakończyć postępowanie w terminie 90 dni⁷². Podmiot ten nie wymaga fizycznej obecności stron lub ich przedstawicieli, o ile jego przepisy proceduralne przewidują taką możliwość i strony wyraziły na to zgodę. Ma obowiązek niezwłocznie przekazać platformie ODR następujące informacje: datę otrzymania *dossier* skargi, przedmiot sporu, datę zakończenia postępowania ADR oraz wynik postępowania ADR. Przy rozstrzygnięciu sporu nie jest jednak zobowiązany do przeprowadzenia postępowania ADR za pośrednictwem platformy ODR⁷³. Dane osobowe platforma ODR przechowuje przez 6 miesięcy od zakończenia sporu. To samo dotyczy podmiotu ADR, chyba że stosowane przez niego przepisy proceduralne lub przepisy krajowe stanowią inaczej⁷⁴.

Przedsiębiorcy mający siedzibę w Unii zawierający internetowe umowy sprzedaży lub umowy o świadczenie usług oraz mający siedzibę w Unii pośrednicy internetowi podają na swoich stronach internetowych łącze elektroniczne do platformy ODR. To łącze musi być łatwo dostępne dla konsumentów. Przedsiębiorcy mający siedzibę w Unii i zawierający internetowe umowy sprzedaży lub umowy o świadczenie usług podają również swoje adresy poczty elektronicznej⁷⁵. Obowiązek podawania na stronie internetowej łącza elektronicznego do platformy ODR obejmuje także podmioty ADR⁷⁶. Państwa członkowskie zachęcają organizacje konsumenckie i stowarzyszenia przedsiębiorców do udostępniania łącza elektronicznego do platformy ODR⁷⁷.

⁶⁸ Załącznik, pkt 1–4, 6, 7, 9, 10.

⁶⁹ Załącznik, pkt. 8, 11, 12, 15 i 16.

⁷⁰ Art. 9 ust. 2.

⁷¹ Art. 9 ust. 8.

⁷² Art. 10 lit. a w związku z art. 8 lit. e) dyrektywy 2013/11/UE.

⁷³ Art. 10 lit. b–d.

⁷⁴ Art. 12 ust. 3.

⁷⁵ Art. 14 ust. 1.

⁷⁶ Art. 14 ust. 5.

⁷⁷ Art. 14 ust. 6.

PODSUMOWANIE

Ani Konwencja nowojorska, ani Konwencja europejska nie zakazują zapisów na arbitraż w formie elektronicznej. Żadna z nich nie wyklucza także rozstrzygnięcia sporu w procedurze elektronicznej, ani nie wprowadza ograniczeń w tym zakresie. Żadna wreszcie nie uznaje rozstrzygnięcia sprawy w procedurze elektronicznej za przesłankę uchylenia bądź odmowy uznania takiego orzeczenia.

Zarówno ONZ, jak i Unia Europejska prowadzą prace legislacyjne nad usankcjonowaniem i uregulowaniem arbitrażu elektronicznego. W przypadku ONZ zajmuje się tym Grupa Robocza nr III UNCITRAL, opracowująca kompleksową procedurę rozstrzygania sporów w ramach sądownictwa polubownego online. Trudno przewidzieć termin zakończenia prac, ostateczny kształt tej procedury, a także jej status prawny. Z kolei Unia Europejska skupiła się arbitrażu konsumenckim, który powinien zacząć funkcjonować już w 2016 roku. W obu przypadkach przedmiotem regulacji mają być spory jedynie z zakresu handlu elektronicznego.

INTERNATIONAL AND EUROPEAN DETERMINANTS OF ELECTRONIC ARBITRATION

Summary

In a modern world more and more aspects of social life move to the internet. The natural consequence of this trend is that online dispute resolution is also gaining interest, especially in e-commerce. The question to be answered is whether international or European law raises barriers to resolve disputes by means of electronic arbitration.

Neither the New York Convention of 1958 nor the European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 prohibit arbitration clause to be signed by electronic means. Neither excludes dispute resolution in electronic procedure or produces any limits in this regard. Neither prevents a decision made in electronic arbitration from being recognised by state courts.

Both the United Nations and the European Union undertook legislative works to sanction and regulate electronic arbitration. In case of the UN it is the UNCITRAL Working Group 3 which has been appointed to prepare a complex procedure of online dispute resolution. It is difficult to estimate what the final shape of the procedure would look like and when it is to be ready. In case of the European Union the focus is on consumer arbitration, which should be in service in 2016. In both cases arbitration is limited to e-commerce.